

Skolerne i Veggerby Sogn

I artiklen efter dette oplæg skriver Karin Kjær Rasmussen om sin tid i Veggerby Skole og om overgangen til Veggerby Friskole. For at sætte denne fortælling ind i en historisk ramme, gennemgås her kort skolevæsenets historie i Veggerby Sogn og lidt fyldigere den politiske diskussion, der kom til udtryk i 1963 ved nedlæggelsen af Veggerby Skole og oprettelsen af friskolen. Dette er skrevet af Niels Nørgaard Nielsen på baggrund af det righoldige materiale Arkivet rummer om sognets skolehistorie.

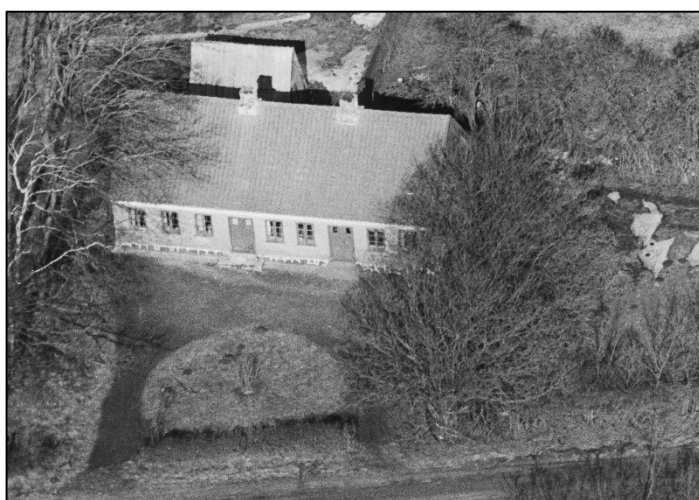
Den gamle Veggerby Skole, som den tog sig ud i 1955 – nu privatbolig

Det formodes, at den første skole i Veggerby Sogn opstod kort efter kongelig forordning fra 1736 om genindførelse af konfirmation. Til at forestå konfirmationsforberedelsen blev ansat en degn, der ydermere havde titel af skoleholder, idet forordningen også indeholdt krav om en vis grad af undervisning af børnene i andet end katekismus. Undervisningen har foregået som omgangsskole i lokaler på skift på de større gårde.

Bradsted skole først i 1960'erne

Først i 1846 opførtes skolen overfor Veggerby Kirke. I 1815 oprettedes lærerembede i Bradsted, i første omgang også her som omgangsskole. En skolebygning i Bradsted blev bygget 1869. Børnetallet voksede, hvilket medførte at skolen i Byrsted blev indviet 10. december 1903 med 43 elever, der kom fra Bradsted og Veggerby skoledistrikt.

Lyngsø Friskole, foto omkring 1950

I Lyngsø blev oprettet en friskole med navnet "Aktieselskabet Lyngsø Friskole". Skolen begyndte sit virke 16. december 1910. De 21 elever, der tilmeldtes skolen, blev samme dag udskrevet fra den gamle Veggerby Skole, der herefter kun havde omkring 15 elever.

Forfatteren Erik Bertelsen var på et tidspunkt lærer på Lyngsø Friskole og skrev 1929 romanen "Rent tilfældigt" om egnen og dens beboere. Bogen vakte stor forargelse på egnen, da mange af bogens personer havde forbløffende ligheder med samtidens befolkning.

Byrsted Skole, 1943

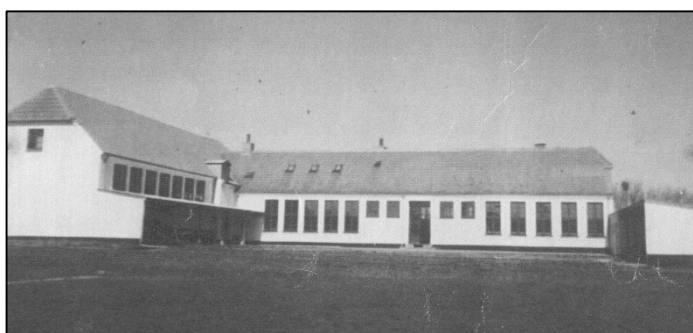
En ny skole blev i 1924 bygget mellem Veggerby og Lyngsø til afløsning for den gamle ved kirken. Den ny skole åbnede 16. oktober 1924, og på denne dag lukkede Lyngsø Friskole, og alle dens elever begyndte på den ny skole, der nu havde 50 elever. Anton Riis-Vestergård blev ansat som enelærer. Denne havde fra 1910 været lærer på Støvring Højskole, heraf de sidste to som forstander.

I 1939 blev skolen i Hjeds bygget. Samtidig blev skolerne i Bradsted, Byrsted og Veggerby udbygget og moderniseret, så de kunne leve op til folkeskoleloven fra 1937, der lagde op til en bygning af centralskoler i landdistrikterne med formålet at styrke landsbyskolernes faglige undervisning. Den endelige ligestilling med byskolerne måtte vente til skoleloven i 1958.

Hjeds Skole, foto omkring 1975

Denne skolestruktur fungerede frem til 1963, hvor et flertal i Veggerby Sogneråd på fem mod to i august vedtog at nedlægge Veggerby Skole pr. 1. november dette år. Det var sognerådsformand Martin Christensen, der forelagde forslaget motiveret af det faldende børnetal i området og i manglen af kvalificerede lærerkræfter, idet undervisningen for en stor dels vedkommende i den sidste tid havde været forestået af vikarierende seminarieelever.

Veggerby Skole – siden Veggerby Friskole

Førstelærer Richard Nielsen var rejst året før og vikar frk. Jansen var ligeledes rejst i sommeren 1963. Imod nedlæggelsen argumenterede sognerådsmedlemmerne Marius Christensen og Helge Rasmussen, der begge boede i Veggerby skoledistrikt. Forslaget blev sendt til høring i skolekommissionen, hvor ligeledes et flertal på fem mod to gik ind for en nedlæggelse. Det var planen, at Veggerby skole-

distrikt skulle deles mellem Byrsted og Hjeds skoledistrikter, og skolens 37 elever fordeles mellem disse skoler.

Folkeskoleloven fra 1958 påbød, at der skulle afholdes afstemning ved større ændringer af skolestrukturen. En sådan blev afholdt i distriktet. Resultatet blev, at 156 stemte for opretholdelse af Veggerby Skole, mens 11 stemte imod og 6 stemte blankt eller ugyldigt. Det lignede jo en afvisning af planerne om nedlæggelse, men reglerne sagde, at 80 % af de 230

stemmeberettigede skulle stemme for opretholdelse. Da kun 156 havde stemt for bevarelse, hvilket kun svarede til 67 %, manglede der 28 stemmer i at sognerådets beslutning kunne overtrumfes.

Straks efter afgørelsen tog en stor gruppe forældre i distriktet, repræsenterende 33 af skolens 37 elever, fat på at oprette en friskole i den snart nedlagte folkeskoles bygninger. Anført af Erik Thomsen, Lyngsø Overgård, anmodedes sognerådet om at overlade bygningerne til den kommende friskole. Det kunne ikke umiddelbart lade sig gøre, da skolen, efter en del diskussion i skolekommission og sogneråd, skulle fortsætte i kommunalt regi til 1. januar 1964 med de tilbageværende 10 elever. De øvrige 27 blev med omgående virkning meldt ud af skolen og tilmeldt den prompte dannede friskole.

Skolen havde dog ingen steder at være i den første tid, men det klaredes ved at Erik Thomsen, Lyngsø Overgård, stillede sin dagligstue og et børneværelse til rådighed for undervisningen, som begyndte 1. november. I starten var det en vikar Lærer Brandt, der underviste, men da børnene rykkede tilbage til skolen, var ægteparret Karoline og Jørgen Carlsen blevet ansat som det lærerpar der skulle forme en god friskole. Igen forsøgte friskolens bestyrelse at få overdraget den snart nedlagte skole, men fik som svar, at den skulle sælges ved licitation, og at man naturligvis var velkommen til at byde.

Heller ikke en anmodning om at låne bygningerne til salget var overstået blev imødekommet. Det med licitationen blev vist ikke til noget, så friskolens bestyrelse blev tilbudt bygningerne for en sum af 100.000 kroner, hvilket blev accepteret, så friskolen rykkede ind og de resterende fem elever i folkeskolen med deres to seminarist-lærere rykkede ud pr. 1. januar 1964.

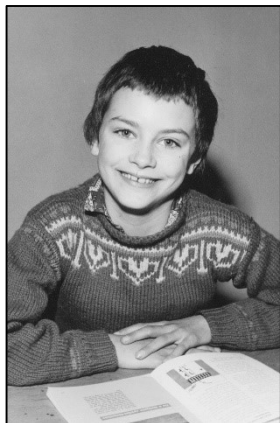

*Undervisning på Lyngsø Overgård, læreren
hed Brandt*

En enkelt sag var dog endnu ikke afgjort. Skulle friskolen overtage Veggerby Skoles fane, eller skulle den en gang i fremtiden overdrages til en fremtidig centralskole? Fanen, men påskriften "Veggerby Skole" var i 1952 blevet købt for midler indsamlet blandt distriktets beboere og børnenes salg af jern og gamle aviser. Ved nedlæggelsen havde formanden for skolekommissionen taget fanen med hjem med tanke på, at den som nævnt skulle overdrages til en kommende centralskole. Der var dog den hage ved den handling, at friskoleforeningen havde købt bygningerne med "alt det skolen tilhørende løsøre og skolemateriel". Sagen havnede i Vestre Landsret, hvor skolekommissionsformanden blev dømt til at udlevere fanen til friskolen og betale 600 kroner i sagsomkostninger.

Veggerby Friskole fortsatte sit virke frem til 1994. Det kommunale skolevæsen i Veggerby Sogn kørte videre med skolerne i Hjeds, Byrsted og Bradsted i et i praksis noget u hensigtsmæssigt samvirke, der endeligt ophørte i 1982 med indvielsen af centralskolen i Kirketerp; 18 år efter skolekommisionsformandens forslag om en centralskole og striden om skolens fane. Kirketerpskolen blev nedlagt 2010 og hermed var det slut med undervisning af skolebørn i Veggerby Sogn.

Veggerby Friskole og dens start

Karin Kjær Rasmussen, født 1951 og opvokset i Veggerby, har 2020 skrevet om sin skolegang i først Veggerby Skole, siden i Veggerby Friskole.

Jeg er blevet opfordret til at skrive mine erindringer, fra da Veggerby Kommuneskole blev ændret til Friskole.

Hvad jeg husker tager udgangspunkt i en 12-13-årigs erindringer, som er farvet af følelser og det syn, der var blandt forældrene, som vi tog til os som vore egne holdninger. Andre vil måske se tingene fra et andet perspektiv.

Karin, cirka 10 år

Umiddelbart tænker jeg, at opsplittningen i befolkningen var præget både politisk og religiøst, idet de mennesker, der arbejdede for en nedlæggelse af skolen og dermed en "centralisering", var de konservative bønder fra nogle lidt større gårde, samt dem vi kaldte missionsfolkene, hvorimod dem der arbejdede for en oprettelse af friskolen og bevarelse af en skole i nærmiljøet, var den grundtvigianske del af befolkningen, som hovedsagelig bestod af Venstrefolk, men også få Radikale, Socialdemokrater, Retsstatssfolk og enkelte fra partiet De Uafhængige.

Begrundelsen om mangel på lærerkræfter var måske en undskyldning, idet jeg husker at vi havde dygtige vikarer, og dette problem kunne måske været løst på anden vis. I stedet kom der stor splittelse i sognet, men også stort sammenhold i vores del af sognet. Et sammenhold som jeg tror har præget os, der var en del af det, positivt.

Veggerby Skole i slutningen af 1950'erne

Jeg startede i Veggerby skole 1. april 1958. Første skoledag startede uden at jeg ville ha' min mor med. Det skulle jeg nok klare selv. Jeg kendte ingen af mine skolekammerater på forhånd. Dog gik min storesøster også i skolen. I skolen havde vi lærer Nielsen, hvis ældste søn Leo jeg kom i klasse med. Derudover startede Hans Ejvind og Per og af piger var vi Åse, Kirstin, Karen, Margit og jeg.

1. klasse i deres klasselokale 1953/54

Klassen var dog ikke så lille, idet vi var tre årgange slået sammen. Jeg husker, hvor jeg glædede mig til at komme i skole, men også hvor hurtig glæden blev til usikkerhed og utryghed på grund af vores skrappe lærerinde.

Lærer Nielsen var flink. Jeg husker ikke han skældte ud. Han spillede violin, når vi sang, hvilket vi ofte gjorde timens start. Vores

lærerinde var frk. Jansen. Hun gik i en grå spadseredragt, hvor brystpartiet var synligt, og når hun blev vred, blev hun mørklilla. Så vidste børnene, at de skulle passe på. Hun slog gerne med linealen over fingrene eller i hovedet, drejede et øre eller hvad der nu kunne tugte, særligt de elever, der var ordblinde eller på anden vis havde svært ved at optage viden.

Karins skoleskema i II klasse

Jeg var hunderød for hende, men som den artige pige, jeg var, rørte hun ikke mig. Hun vidste nemlig af at holde sig fra de børn hvis forældre, der havde indflydelse i sognet. En positiv ting skal hun dog huskes for. Hun kunne fortælle Danmarkshistorie så levende, så min interesse blev vagt og har holdt ved sidenhen. Hvordan mon det var for hende at bo langt ude på landet, som enlig kvinde i en lejlighed, uden særlig kontakt med lo-

kalbefolkningen. De sidste år hun var lærerinde fik hun en "husbestyrerinde". Husker ikke hvad hun hed, men hun var mild og venlig.

Veggerby Sogneråd, 1962-1966. Kæmner Viggo Andersen bagerst. Sognerådsmedlemmerne er fra venstre: Helge Rasmussen, Anders Winther, Ejnar Tolborg, Martin Christensen (sognerådsformand), Peter Langdahl, Lars Smed Christensen og Marius Christensen.

I 1963 indtræder imidlertid det der kan læses om i avisudklippene. Et flertal i sognerådet ville nedlægge skolen. Min far Helge Rasmussen og Marius Christensen, som sad i sognerådet, kæmpede imod. Jeg husker, hvor kede af det vi børn var. Vi skulle i hvert fald ikke til Byrsted, for dem kunne vi bestemt ikke li'. Frk. Sørensen uha, hende havde vi haft til husgerning i Bradsted, hvor alle tre skoler var fælles om husgerning og sløjd. Nå, men vi lærte da at lave mælkeopbagt sovs og forberede os på at blive gode "husmødre". Måske ikke det, der interesserede os mest.

Da det var vedtaget at nedlægge Veggerby skole, besluttede vores forældre at oprette friskole. Det blev besluttet at man skulle forsøge at købe skolen, men det var ikke så lige til, for de få børn, hvis forældre ikke støttede friskolen, skulle fortsætte i skolen indtil den endelige lukning.

Hurtigt blev der oprettet friskole På Lyngsø Overgård hos Kirstins forældre: Kirsten og Erik Thomsen. De havde et stort gammelt stuehus og vi fik den store stue som klasseværelse. Lærer Brandt blev ansat til at undervise os. Vi store klasser om formiddagen og de små klasser om eftermiddagen. En herlig tid med engagement og sammenhold blandt en stor gruppe forældre og dermed også blandt os børn.

Forsiden fra Karins danskmappe

Kirsten og Erik havde fire døtre og en stor husholdning, og alligevel var der overskud til dette store arbejde. Læreren sov på en udtræksseng i gangen og var på kost hos familien. Engang blev alle vi store kommanderet ud og hjælpe med optagningen af sukkerroer. Et herligt afbræk fra skoledagen og Erik serverede sodavand efterfølgende.

Min far var meget optaget af politik, og når bølgerne gik højt i sognerådet eller andre udvalg, måtte min mor lægge øre til. Han kom ind fra stalden for at få sin formiddagskaffe, og jeg var en ivrig lytter.

Det næste, som vi børn var meget optaget af var, at da skolen var blevet erhvervet, var fanen blevet fjernet fra skolen. Den opbevaret privat. Det oprørte os meget. Vi anså det for tyveri.

Sagen endte i Vestre landsret, hvor Marius og min far var indkaldte som vidner. Friskolen endte med at vinde sagen, så fanen blev ført tilbage til skolen og senere brugt ved

stævner og andre festlige sammenhænge. Jeg tror såmænd, at den stadig befinder sig på matriklen. Stedet dag fungerer som Bed and Breakfast.

Jeg nåede at få de sidste halvanden år af min skoletid i Veggerby Friskole, inden jeg skulle på Nibe Realskole. Da vi var de ældste på skolen, følte vi et stort medansvar for at få skolen til at fungere. En gang bagte vi i hundredvis af æbleskiver til en høstfest, og vores forældre kalkede og vedligeholdte skolen.

Der blev oprettet børnehaveklasse og ungdomsklub, og et håndboldhold kom op at stå. Vigtige ting på landet, hvor mulighederne for socialt samvær blandt de unge, ikke var store. I 1960'erne var der mange friskoler, og der blev arrangeret fælles idrætsdag m.m. Jeg husker der var friskole i Brunholm, Trængstrup, Ejdrup og Vilsted.

Friskolen kom til at bestå i 31 år fra 1963 til 1994. Det blev en veldrevet skole, hvortil der også kom børn udenfor distriktet. Børn der ikke havde trivedes hvor de kom fra, fik forhåbentlig nogle gode skoleår.